

Nástroje pro kreativní práci s informacemi

Na tomto místě se vždy krátce zastavíme u nějaké skupiny nástrojů, které se vztahují ke konkrétní oblasti práci s informacemi a které mají, dle našeho soudu vztah ke kreativnímu myšlení. Naším cílem tak nebude nabídnout komplexní popis všech nástrojů a aplikací, ale spíše upozornit na to, které z nich a jakým způsobem lze pro danou kreativní činnost použít. Nemusíte se jich však držet striktně – téměř vždy jsou selektivním výběrem, který vám případně může být nápomocný v přemýšlení o daném využití nebo v hledání alternativy, která bude právě pro vás zajímavá.

Paměťové techniky

Mohlo by se zdát, že s rozvojem ICT dochází k upozaďování role paměti, že jde o něco méně podstatného nebo důležitého, nebo že dokonce dostupnost informací na síti může znamenat oslabování její role. Rádi bychom proto na tomto místě nabídli několik zajímavých přístupů, jak paměť rozvíjet pomocí konkrétních nástrojů a aplikací. I když se říká, že není důležité informaci znát, ale vědět, kde ji najdeme, přece jen náš mozek nějaký materiál k přemýšlení potřebuje a právě tento substrát mu dodává paměť.

Jako nástroj, na práci s pamětí lze využít také myšlenkové mapy, kterým je věnován samostatný modul.

Jednou z možností, jak pracovat s pamětí je práce s kartičkami, kde na jedné straně je otázka a na druhé odpověď, případně slovíčko v jednom a druhém jazyce. Flashcards nevedou typicky k velkému pochopení látky, ale slouží jako dobrý nástroj na dril nebo na pamětné učení, kde žádný velký rozmysl či kontext nepotřebujeme.

Pokusíme se zde nabídnout alespoň některá doporučení či inspirace:

- Procvičujte drilem nebo jinou metodou látku i po zkoušce, alespoň dvakrát nebo třikrát v určitém časovém odstupu. Nezabere to mnoho času a vše si zapamatujete lépe.
- Zkuste experimentovat s tím, jak se vám nejlépe učí – někdo si musí pojmy říkat nahlas, jiný si je napíše, někdo při učení chodí. Všechny tyto věci mohou s učením hodně pomoci.
- Nebojte se u drilu používat paměťové techniky.
- Zkuste si u učení pustit hudbu.
- Dělejte přestávky, po 20 – 40 minutách. Učit se déle je většinou neefektivní.

Quizlet je asi nejpopulárnějším nástrojem na tvorbu flashcards, existuje v placené i bezplatné verzi, která pro většinu účelů bohatě dostačuje. Sady kartiček lze vytvářet jak pro vlastní potřebu, tak je také sdílet s ostatními. Pokud se tedy chcete učit nějaké skupině, lze si práci rozdělit.

Služba je zajímavá tím, že se nezaměřuje jen na možnost mechanicky procházet kartičky s otázkami, ale nabízí k nim poměrně široké možnosti práce s nimi. Jednotlivé otázky lze filtrovat podle správných odpovědí, různě hodnotit nebo měnit presentační mód. Díky tomu může být učení pestřejší a lze dosáhnout lepších výsledků.

Pokud se tedy chcete například učit slovíčka nebo jinou, na paměť náročnou, věc, Quizlet je rozhodně nástrojem, který lze využít. Zajímavá je také možnost tvorby embedů, které pak lze umístit například na vlastní webové stránky nebo na blog, případně přítomnost aplikace na mobilní zařízení, takže učení není omezeno pouze na desktop.

Cram umožňuje tvořit a sdílet jednotlivé Flashcards, případně klonovat a upravovat již ty, které vytvořil někdo před námi. Disponuje aplikací pro mobilní zařízení, ale funguje poměrně pěkně také online. Zatímco Quizlet klade důraz na komplexnost a široké možnosti nastavení, tak Cram je spíše minimalistický, praktický, zaměřený skutečně pouze na učení.

Cram je zcela bezplatný a snaží se zdůrazňovat právě otevřenost vzdělávacích zdrojů. Jestliže člověk vytvoří nějakou sadu kartiček, dává je k dispozici druhým, kteří je mohou případně hodnotit, nebo dále zpracovávat.

Study blue je v řadě ohledů mimořádně zajímavý nástroj na tvorbu flashcards, který ukazuje, že nemusí jít o vizuálně ani obsahově nezajímavou oblast, ale lze s ní pracovat moderně, designově citlivě, esteticky. Také Study blue nabízí bezplatnou a placenou verzi i aplikace pro mobilní zařízení.

Oproti konkurenci lze zmínit pokročilejší možnosti designu a tvorby kartiček, nebo spojení s Evernote, ze kterého lze importovat obsah. Obecně se Study blue snaží pracovat nejen s jednoduchými kartičkami, ale flashcards rozšiřuje na obecný přístup k učení. Rozhodně ho doporučujeme vyzkoušet.

What have I on my head? je zajímavým bonusem pro milovníky flashcards. Využívá postitů jako základní informační prvek. Tvorba lístečků sice není tak komplexní a pěkná jako u jiných nástrojů, ale k dispozici je sousta her nebo drobností (jako je práce se zvukem), které podporují lepší práci s pamětí.

Tvůrčí psaní: než začnete

Než začneme se psaním samotným, je možné z hlediska kreativity a kreativního myšlení provést několik úkonů, ve kterých nám mohou pomoci různé online i offline nástroje. V zásadě mohou pokrývat dva základní problémy - jak se rozepsat a jak pracovat s inspirací. Tak jako u většiny oblastí, také zde lze využít myšlenkové mapy. Tím, že se jim věnujeme v jiných částech, se k nim zde nebudeme vyjadřovat podrobněji, ale využít je možné je také.

Rozepište se

První oblastí, které se lze věnovat je samotný proces rozepsání se. Pokud sedíte u textového procesoru, máte před sebou prázdnou stránku a nevíte jak začít, nebo jen postupujete velice pomalu, pak právě tato oblast je pro vás zajímavá a důležitá. Ve výběru nástrojů budeme selektivní, neboť vám spíše chceme ukázat nástroje, které jsou typologicky zajímavé, a případně si k nim můžete sami dohledat případné alternativy.

Pokud vás oblast psaní zaujme, pak velice doporučujeme výběry jako je [16 Online Tools to Make Your Writing Better](#) nebo [Writers toolbox](#). Podobných přehledů existuje velké množství a mohou vám velice pomoci v základní orientaci v tématu.

OneNote je nástroj na tvorbu poznámek a webových výstřižků od Microsoftu a na rozdíl od Evernote nevede k lineárním zápiskům, ale pracuje tak, že každá poznámka má svoji vlastní bílou pracovní plochu, na kterou lze umísťovat různé objekty - od textu, přes tabulky, až po obrázky. A do toho všeho malovat myší nebo prstem na dotykové obrazovce. OneNote tak umožní nejen zachytit aktuální nápady, ale je ideálním nástrojem na idealizaci - můžete si téma v něm postupně rozkreslit, doplnit, popsat a vidíte ho v jedné ploše. Samozřejmě s možností sdílení a přítomnost jak desktopové, tak také online verze nebo aplikace na mobilní zařízení.

Camly Writer je nástroj, který lze pěkně využít na to, aby se člověk rozepsal. Neruší ho nic okolo, nemusí se přihlašovat, nic nikam ukládat a může se soustředit jen na psaní. Je online, takže ho lze využít odkudkoliv. Při psaní není třeba text nijak formátovat, ale pokud chcete, tak po označení se zobrazí malé menu s výběrem

základních funkcí. K dispozici je ještě jedno menu, které se zobrazí po kliknutí na symbol aplikace. V něm lze nastavit vzhled a chování editoru, ale také sledovat, jak dlouho text píšete a kolik máte napsaných znaků, tedy důležité parametry pro případný trénink.

Writeordie2 je zajímavý tím, že psaní spojuje s metrikou. Rozepsat se je něco jako sport, lze ho natrénovat a podle toho s ním zacházet. V tomto nástroji si lze nastavit čas, počet slov, která chcete napsat a následně si spustit jednoduchý textový editor. Ten odečítá oba parametry a člověk tak může sledovat, jak mu jde psaní od ruky, nebo zda byl rychlejší či pomalejší, než jak čekal. Zajímavé také je, že pokud přestanete psát, obrazovka se zbarví do červena a snaží se vás probudit a motivovat. Mimo to v tomto nástroji, který je čistě online najdete další zajímavé funkce, které se psáním a rozepsáním se souvisí.

Inspirujte se v obrázcích

Poměrně značné množství kreativních metod je spojené s obrázky nebo s inspiracemi z nich. Proto bychom rádi ukázali některé nástroje, které lze pro získávání inspirace využít. Tak jako v jiných případech, ani zde nemusí jít o jedno účelové nástroje, ale o komplexnější služby, které třeba využijete také jinak.

Google Images je asi nejnámější nástroj na vyhledávání obrázků. Pokud tedy chcete něco ilustrovat, podpořit obrázkem nebo se nějaké téma inspirovat, jde o ideální místo. Mimo základního vyhledávání umí poměrně pokročilé filtrování (pokud budete chtít obrázky někde použít, může se hodit třeba hledání podle licencí). Velice zajímavá je funkce hledání podobných obrázků, kdy si vyberete základní fotku nebo ilustraci a Google k ní dohledává podobné. I jen takovou práci s podobností lze vnímat jako zajímavou inspiraci či nástroj pro práci s vlastní kreativní technikou.

Instagram je užitečný v tom, že se nemusíte nechat inspirovat jen z obrázků, které si sami najdete, zvolíte nebo jinak vyberete, ale můžete se nechat inspirovat tím, co zajímavého viděli a vyfotil zajímaví lidé na této sociální síti. Pokud se například věnujete nějakému tématu, můžete sledovat k němu relevantní osobnosti. A v neposlední řadě není ani špatný kreativní postup zkusit nějaký čas o tématu přemýšlet tak, že budeme na dané téma pořizovat snímky sami.

Flickr může posloužit jako jiný zajímavý zdroj obrázků. Nabízí poměrně pěkné a funkční vyhledávání, velké množství obrázků pod otevřenou licenci. Zajímavé je, že zde můžete také nahrávat vlastní fotky, dávat je do složek, tagovat a pak se k nim případně vracet a využívat je. Stejným způsobem lze využívat jak otevřené, tak také komerční databanky obrázků.

Tvůrčí psaní: přímo v procesu

Také samotné psaní textu může být v řadě ohledů podporováno nějakými kreativními nástroji nebo alespoň takovými prostředky, které samotný tvůrčí proces nebudou příliš limitovat. Klasické velké textové procesory, jako je Word nebo Writer jsou součástí kancelářských balíčků, což také determinuje jejich design, strukturu a nástroje, se kterými počítají. Pro akademické nebo kreativní psaní se hodí jen málo, respektive lze si na ně zvyknout, a pokud potřebujete nějakou specifickou funkci, tak s nimi můžete pracovat. Ale existuje nemalé množství alternativních nástrojů, které rozhodně stojí za vyzkoušení.

Wri.tt je minimalistický a multiplatformní textový editor. Podporuje cloudové úložiště a nabízí spoustu funkcí pro nerušené psaní, například nastavení cíle v podobě počtu znaků, kontrolu českého pravopisu nebo výbornou práci se vzhledem. Pro studenty je zdarma, což je oproti konkurenci velká výhoda. Je zaměřený především na psaní beletristických textů. Celý dokument je strukturován do kapitol, se kterými je pak možné pohodlněji pracovat, než se neustále pohybovat v jednom dlouhém dokumentu nahoru a dolů.

Gingko Apps nabízí zcela jiný koncept práce s textem, než na jaký jsme běžně zvyklí - jednotlivé části textu se umísťují do sloupců jako různě velké kartičky. Sloupec může být kapitola v práci či knize, tematický celek, cokoli. A jednotlivé "lístečky" její části. S nimi lze samozřejmě libovolně manipulovat, takže psaní nemusí mít vůbec lineární charakter, ale je spíše kurátorskou činností, kdy si můžeme pěkně nachystat to důležité, co chceme říci a dále kolem toho celý text vystavět. Pro formátování se užívá Markdown, ale k dispozici je pěkná nápověda, takže se nemusí bát ani nezkušení uživatelé. Dokumenty lze snadno sdílet, exportovat, pracovat s nimi offline. Celá aplikace je bezplatná, pokud nevytvoříme více než 100 sloupců měsíčně.

Scrivener je asi nejznámějším a nejpropracovanějším nástrojem pro nelineární psaní textů. Uživatel může psát po jednotlivých kapitolách, ale také případně po jiných částech, které lze následně spojovat nebo přehazovat. U každé části lze sledovat plnění cílů, případně si psát krátká shrnutí, systém zvládá také měřit rychlost psaní, počet slov, organizovat obrázky atp. Zajímavé je, že oproti většině podobných nástrojů nabízí poměrně slušně vybavený editor textu, takže kapitolu či text lze formátovat. Pracoval lze samozřejmě ale také s minimalistickou variantou. Asi největší nevýhodou je cena - 40 USD (licence je pro celou rodinu s jedním operačním systémem), ale k dispozici je demoverze na vyzkoušení.

Google Dokumenty jsou dobrou variantou pro ty, co potřebují při psaní především spolupracovat a komunikovat s ostatními a linearita jednotlivých částí textu jim tolik nevádí. Mimo výborné možnosti spolupráce nabízejí řadu doplňků, které se při samotném psaní hodí a do aplikace je možné je přidávat - od šablon až po pokročilejší nástroje na analýzu textu. Oproti běžným kancelářským balíkům je pozitivem jednodušší a méně výrazné menu a aplikace pro mobilní platformy.

FocusWriter je open source minimalistický textový editor, který je možné si buď nainstalovat na počítač, nebo využívat jeho portable verzi. Nabízí základní statistiky psaní, plnění denních cílů, možnost nastavení vzhledu či kontrolu pravopisu. Jde o vhodný nástroj pro zastánce tvrdého minimalistického psaní mimo webový prohlížeč.

Tvůrčí psaní: než text odevzdáte

Jestliže je již text napsán, mohlo by se zdát, že nás více než nějaká kreativní či tvůrčí činnost čeká spíše nepříliš zábavná redakční práce - od zpracování citací podle zvolené normy, až po jazykovou korekturu. Je jistě pravda, že všechny tyto činnosti jsou pro tvorbu textu nezbytné, ale přesto bychom rádi ukázali nějaké nástroje, které umožní s textem kreativně pracovat i po jeho dopsání.

Pokud bychom se chtěli podívat na jejich strukturu, lze identifikovat jednak nástroje, které umožňují pracovat s infografikou, která umožní výsledky vizualizovat a zpřehlednit, lze pracovat s nástroji na analýzu textu a tím si případně pohrát se slovní zásobou nebo strukturou vět. Pokud jste použili nástroje pro nelineární psaní, může sem spadat také závěrečné poskládání dokumentu.

Poslední variantou, kterou jsme nezmínili je práce s myšlenkovou mapou, pomocí které lze provést revizi textu, zjistit, o čem jsme vlastně psali a jakou to má strukturu. Tento postup může být zajímavý tím, že umožní sledovat celý text v kontextu a případně v něm provést ještě nějaké další úpravy.

Jelikož vizualizaci i myšlenkovým mapám jsou věnovány samostatné moduly, zaměříme se pouze na infografiky a nástroje na práci s textovou analýzou.

Infografiky

Infografiky představují jednu z moderních forem prezentace informací, které jsou v nich zhuštěny v určité zkratce. Jde o druh zobrazení dat mimořádně populární a lze je najít na webech, v novinách, časopisech a dalších médiích. V obecné rovině je možné hovořit o infografikách, které mají statický charakter (jde tak vlastně o obrázky) nebo o těch, které jsou určitým způsobem multimediální (obsahují video, mapu či audio) nebo interaktivní (například lze přepínat mezi různými grafy, procházet informace atp.).

Základní myšlenkou infografiky je většinou spojení nějakých kvantifikovaných dat (nejčastěji zachycených grafem) s nějakými dalšími informacemi. Oproti diagramu či obyčejnému grafu je možné v nich více pracovat s příběhem, kontextem, porovnávat věci mezi sebou nebo nabízet jejich základní interpretaci. Lze je použít jako pěkný nástroj na závěrečné ohlédnutí se za vlastní tvorbu a její propagaci například prostřednictvím webu nebo sociálních sítí.

Infogr.am jednoduchý nástroj na tvorbu infografiky, pracuje s několika základními šablonami, má velké množství podporovaných (často interaktivních) grafů. Vkládat lze i mapy (jen v placené verzi), obrázky, text, videa (YouTube). Velkou výhodou je skutečně jednoduchá a pohodlná tvorba, kterou zvládne každý. Pro někoho může být pak to, že výsledek je použitelný v podstatě jen na webu a omezené množství šablon v bezplatné verzi.

Piktochart je robustnějším a komplexnějším nástrojem s velkým množstvím šablon, ikon a vzhledů. V bezplatné verzi není možnost exportu v kvalitě vyšší než 1200x1938 px, není možné se zbavit nápisu Pictochart a nefunguje export do PDF. Hodí se na také na složitější infografiky nebo na vlastní urovňování si, o čem dané téma bylo. Svoji koncepcí nabízí poměrně velkou míru svobody.

easel.ly je založený na metodě táhni a pusť, koncepčně je zásadně jiný, než dva výše uvedené. Jednoduchá práce spíše připomínající grafický editor s nástrojem na tvorbu grafů. Umožňuje nahrávat vlastní objekty a měnit rozměry plochy, na které jsou jednotlivé prvky nanášeny. Je určený pro uživatele, kterým jde více o možnost svobodné práce, než o kvalitu a estetičnost výsledků, nebo aby infografika vypadala jako typický novinářský produkt.

Analýza textu

Ještě než odevzdáte text, lze s ním provádět řadu dílčích úprav. Na tomto místě se zaměříme na nástroje, které umožňují si s jazykem alespoň částečně vyhrát a dále s ním pracovat. Nepůjde nám opět o komplexní výčet, ale spíše o ukázkou vybraných nástrojů, které mohou při práci s textem být užitečné a zajímavé.

Wordclouds umožňuje jednoduchou tvorbu wordcloud online a bez potřeby registrace. Stačí nahrát zvolený soubor a systém vše již vygeneruje. Zajímavé (a nesmírně užitečné) je, že lze snadno zobrazit frekvenční analýzu všech slov a dále s ním pracovat, měnit ji atp. Díky tomu lze například zbavit text opakujících se slov nebo takových lexikálních prostředků, které nejsou pěkné. Výsledek v podobě cloudu lze natvarovat do různých předdefinovaných forem a zvolit si barevné schéma.

Tagul je asi nejpobulárnějším nástrojem na tvorbu wordcloudu, nabízí placenou i zdarma dostupnou verzi, která ale pro běžné využití (pro nekomerční účely). Nabízí široké možnosti přizpůsobení vzhledu mraku, snadnou práci se slovy a lexikální analýzu, možnost vyškrtnout nerelevantní pojmy atp. Velkou výhodou je kvalita grafického exportu, neboť výsledná díla jsou skutečně velice pěkná. Slabinou nutnost registrace a horší práce s nahranými texty, které mají být zpracovány.

Slovník synonym představuje nesmírně praktický nástroj. Téměř ve všech přehledech nástrojů pro autory se uvádí práce s těmito nástroji, jako něco stejně fundamentálního, jako textový procesor. Asi nikdo nemá dokonalou představu o tom, jaká všechna synonyma existují. V češtině lze využít integrovaného nástroje ve

Wordu nebo synonyma-online. Nebojte se tyto nástroje použít, mohou vám jak zlepšit lexikální skladbu dokumentu, tak vás třeba inspirovat v lepší formulaci celé věty či myšlenky.

Rytmy.cz jsou jednoduchý nástroj, který na základě zadaného slova umí najít verše a seřadit je podle míry shody. Tento nástroj mohou využít jak básníci, tak také běžní autoři, kteří čas od času rádi do svého textu nějaké verš zařadí na ozvláštnění. Případně je možné jej užít na různé kreativní rozvíčky atp.

Vizuální myšlení

Člověk není pochopitelně tvorem pouze verbálním, pro své myšlení používá obrazy, představy, případně i slova si rád skládá do nějakých struktur či schémat. Ostatně manažeři znají myšlenku o tom, že když je něco složitého (anebo se to má vysvětlit druhým) je nejlepší si to nakreslit. Proč ale k takové činnosti vůbec využívat technologie? Nepostačí nám tužka a papír?

Pokusíme se ukázat, že právě různé online nástroje (ale také třeba instalované nebo mobilní aplikace), mohou v této činnosti být velice nápomocny. Nejen, že výstupy z nich se dají pěkně sdílet nebo na jednom projektu může spolupracovat více lidí, ale také technologie nabízejí zcela nové možnosti toho, jak některé věci dobře zpracovávat a zakreslovat. Například tak rychle a pěkně Vennovy diagramy jako na počítači těžko nakreslíte rukou. A jakákoli změna je jednoduchá, zatímco u papíru znamená překreslení všeho.

Pokud hovoříme o vizuálním myšlení, můžeme si nástroje, na jeho podporu rozdělit (opět s vynecháním myšlenkových map, které mají samostatný modul) do dvou kategorií. Tou první jsou poznámky psané rukou na digitálních zařízeních. Druhá skupina nástrojů již slouží přímo pro tvorbu různých schémat a vizualizaci problémů, případně na tvorbu časových os nebo jiných specifických forem vizualizace.

Poznámky od ruky

Psát poznámky rukou na papír je pro člověka poměrně přirozená činnost, která je nám vštěpována již od základní školy. Řada lidí si také jen tak kreslí, když poslouchají nebo s někým telefonují nebo o něčem jen tak přemýšlí.

S tím, jak máme stále větší část svého osobního informačního prostředí digitalizovanou, dochází k tomu, že by bylo dobré hledat cesty, jak poznámky efektivně digitalizovat (existují různé scenery, například Evernote má velice pěkný, ale ty nejsou příliš kreativní) nebo přímo tvořit v digitálním prostředí. Nástroje, které jsou pro tyto účely navrženy, slouží nejen pro tvorbu praktických poznámek, jako je nákupní seznam, ale většinou jsou designovány tak, aby umožňovali nějakou kreativní činnost.

Penultimate představuje aplikaci, která je k dispozici pouze pro iOS. Slouží pro tvorbu poznámek od ruky - jednotlivé poznámky mají libovolný rozsah stran a jsou sdružovány do notebooků. Ty pak jsou automaticky nahrávány do Evernetu, kde s nimi je lze dále pracovat. Jde o velice rychlý a pohodlný nástroj s výběrem velkého množství různých podkladových papírů (například psaní na notovou osnovu nebo na tečkovaný papír mají něco do sebe) a jinak poměrně jednoduchou funkční výbavou.

Nebo je zajímavý nástroj na práci s poznámkami, které jsou vytvářené jak od ruky, tak třeba na základě nahraného dokumentu, do kterého lze dále kreslit nebo dopisovat. Nebo je relativně komplexní nástroj, který je pro Windows zdarma, pro iOS je k dispozici omezená demoverze. Uživatelé Androidu pak budou muset sáhnout třeba po MyScript Smart Note, což je velice podobný nástroj stejného vývojáře. Aplikace disponuje mnoha pokročilými funkcemi jako je rozpoznávání písma a jeho převod nebo řešení příkladů, které napíšete rukou na digitální papír. Ve verzi pro Windows je třeba mít aktivní pero pro práci s programem.

Vizualizace

Pokud potřebujeme vytvořit diagram či schéma, rozkreslit si nějaký problém nebo rozfázovat určitý postup, může se jako efektivní cesta jevit využití některého zajímavého programu. Nabídky placených i bezplatných aplikací je v této oblasti téměř neomezená, takže se pokusíme ukázat alespoň některé typické zástupce, na základě kterých si je pak možné najít více vyhovující alternativu.

Je třeba zdůraznit, že zřejmě jen málo nástrojů může být pro hledání kreativního řešení skutečně užitečných jako tyto nástroje. Tím, že si určitý problém pečlivě rozkreslíme, zvážíme všechny možné alternativy a můžeme najít nové přístupy, které mohou při lineárním způsobu myšlení zůstat utajeny. Tyto nástroje rozhodně doporučujeme využívat vždy, když se snažíte pracovat na nějakém komplexnějším problému.

Gliffy je online nástrojem na tvorbu schémat nejrůznějšího druhu. Podporuje UML, Vennovy diagramy, různá schémata, obchodní modely atp. Podporuje základní spolupráci více uživatelů na jednom projektu, výsledné grafické výstupy působí designově dojmem webu 2.0, což může být někdy žádoucí, ale současně u odborného textu to může působit problematicky. Příjemná je možnost snadného sdílení výsledků a spolupráce více uživatelů na jednom projektu.

Timerime umožňuje snadno vytvářet interaktivní multimediální časové osy. Stačí si vybrat období a pak lze na osu umísťovat události a připojovat k nim multimediální obsah. Výsledkem je rychle vytvořené vzhledově poměrně pěkná časová osa. Velice dobře se hodí tehdy, když chcete promýšlet různé historické souvislosti a spojení, přemýšlíte o tom, proč se nějaké události udály právě takto nebo hledáte způsob, jak se na vývoj nějakého fenoménu podívat z perspektivy a náhledu.

Lucidchart slouží pro online tvorbu diagramů a schémat. Jeho velkou výhodou je, že podporuje velké množství standardizovaných objektů, takže v něm nemusíte schémata kreslit pomocí nějakých univerzálních značek, ale takovým způsobem, jak je pro váš obor typické. Aplikace v základní verzi bezplatně, pokud chcete s nástrojem pracovat intenzivněji a systematictěji, budete si muset zaplatit. Zajímavé je, že diagramy je možné mimo běžné exportní formáty také embedovat.

Asociace

Asociace představují základní myšlenkovou strukturu, která je klíčová pro učení, kreativitu, ale vlastně pro libovolný způsob užívání mysli. Jestliže po někom chceme, aby přemýšlel v souvislostech, nechceme po něm vlastně nic jiného, než aby nějaký fakt nebo fenomén zasadil do své celkové myšlenkové struktury. Právě pro hledání spojitostí a jejich efektivní znázornění mohou sloužit nástroje pro práci s asociacemi. Existuje jich samozřejmě mnoho a tak budeme opět vybírat spíše selektivně a telegraficky, než systematicky.

Oproti papíru nabízejí řadu funkcí navíc - od možnosti práce s digitálními a multimediální objekty, přes snadnou manipulaci s nimi až třeba po vyhledávání, editaci nebo sdílení. Zatímco na papíru je možné pracovat s asociacními řadami jen na úrovni jednotlivých pojmů, tak v případě digitálních nástrojů lze takto propojovat téměř cokoli.

Realtimboard je robustní online nástroj na práci s bílou tabulí, na kterou lze kreslit a umísťovat různé objekty - od Google dokumentů, až po výstřižky z webových stránek nebo různé postity. K dispozici je velké množství předdefinovaných šablon, které vám případně mohou ukázat, jak daný nástroj použít. Současně systém nabízí základní možnosti exportu a možnost spolupráce v reálném čase více lidí současně. Pokud tedy přemýšlíte nad nějakým projektem, můžete užít Realtimboard místo často akcentovaných Google Dokumentů. Možnosti systému jsou skutečně velké a nabízí možnost jednoduchého budování spojení mezi jednotlivými objekty. Ty se uchovávají i při různých přesunech a manipulacích. Pro studenty a pedagogy je zdarma.

Sketchboard je jednodušší nástroj na volné kreslení po bílé tabuli, ke kterému lze přizvat další spolupracovníky. Zajímavé je, že mimo objektů kreslených rukou sem lze vkládat různé automatické tvary či schémata, která lze postupně dokreslovat. Mimo to sem lze vkládat také vlastní obrázky. Pokud hledáte jednodušší a rychlejší nástroj, který bude sloužit na pěkné rozkreslení a práci s asociacemi, pak de rozhodně o nástroj, který stojí za vyzkoušení. Oproti funkčně vybavenějšímu a mnohem robustnějšímu Realtimeboardu působí lehčím a kreativnějším dojmem. Aplikace je online.

Scapple nabízí možnost vytvářet struktury obrázků a poznámek, které mezi sebou mají různá spojení a vazby. Vychází důsledně z představy asociativního učení, kdy každou novou informaci můžeme buď zařadit do stávající mapy, nebo z ní vytvořit nové ohnisko, ze kterého budou vycházet další nové prvky. Ovládání je jednoduché a pohodlné, aplikace je určená pro Windows či iOS a licence (určená ale pro více počítačů v rodině, ale vždy jen s jedním operačním systémem) stojí 15 USD. Nevýhodou je, že jde o nástroj, který nemá podporu online spolupráce.

Informační sebeřízení

Mohlo by se snad zdát, že moderní technologie od něčeho, co lze označit, jako sebeřízení dovádí. Lze najít spoustu výzkumů na téma snížené pozornosti při multitaskingu, potřebě kontrolovat e-maily a dalších negativních fenoménech, které právě s rozvojem internetu a chytrých zařízení souvisejí. Přesto, nebo snad právě proto lze říci, že moderní technologie mohou v oblasti řízení sebe sama sehrát důležitou roli.

Na tomto místě bychom rádi zdůraznili, že jde o oblast, kdy technologie interagují s člověkem velice těsně, až intimně. Proto volba jednotlivých nástrojů do velké míry souvisí se vkusem a osobní preferencí člověka. Více než na pokročilých funkcích a podrobném nastavování záleží především na tom, jak bude daný nástroj vyhovovat vám osobně. Jen pokud dojde k jistému zvnitřnění, může být jeho implementace do různých životních situací efektivní.

Z hlediska struktury nástrojů sem budeme řadit především systémy na správu poznámek, dále pak time managementové a úkolové systémy. Celé téma tak zúžíme na informační management a schopnost plánovat a plnit různé úkoly.

Poznámky

Psaní poznámek je činnost, která působí na první pohled možná až banálním dojmem. Stačí si zaznamenat to, co potřebujeme a pak se k tomu ve správný čas vrátit. Takové zadání již ale otevírá nemálo otázek, které již tak jednoduchým dojmem nepůsobí: co, jak a kam si zapisovat a co dělat proto, abychom to někdy našli.

Do digitální podoby většinou zaznamenáváme poznámky velice podobně jako na papír – prim hrají většinou odrážky a škrtačí seznamy. V digitálně podobě velice doporučujeme také uchovávat případné relevantní odkazy, do poznámek lze vložit také výstřižky či citace z webových stránek nebo obrázky.

Jednotlivé poznámky jsou řazené do složek, typicky označovaných jako Notebook. Digitální prostředí možná trochu láká jich příliš nevyužívat, nebo s nimi pracovat nepečlivě, ale takový přístup se téměř vždy velice vymstí. Je dobré mít dopředu nachystanou základní strukturu Notebooků, do kterých se vkládají poznámky, případně potřeby lze další snadno doplnit, než si vše dávat na jedno místo (jistě, pokud výborně používáte tagy (viz níže) složky nejsou téměř potřeba, ale to nedá skoro nikdo).

Platí pravidlo, že jedno téma by mělo mít jednu poznámku nebo jeden celý notebook, podle toho, jak je rozsáhlé. Někteří začátečníci mohou dělat chybu, že vše píšou do jednoho dokumentu, což v konečném důsledku velice omezuje funkčnost celého řešení.

Rozhodně doporučujeme nepodcenit nadpis poznámky, který je pro vyhledávání velice důležitý. Druhým prvkem, se kterým je nutné se naučit pracovat, jsou tagy – jednotlivá slova, která umožňují snadno zobrazit poznámky, které se týkají určitého tématu. Vytvářet tagy je náročná činnost, neboť je třeba se na nich v rámci celého dokumentu sjednotit (například kniha a knihy jsou zcela nekompatibilní tagy a filtrování prakticky znemožňují).

Evernote je zřejmě premiantem mezi poznámkovými aplikacemi. Poznámky je možné vkládat pomocí textu, kreslením od ruky, ale také třeba nahráním hlasového záznamu. Je rychlý, minimalistický a velice dobrý, byť za větší místo na ukládání souborů, rozpoznání ručně psaného textu a další pokročilé funkce je nutné si zaplatit. Velkou výhodou je velice pěkná aplikace pro mobilní zařízení, která systémem umožňuje dobře používat také mimo pracovní stůl. Velice dobrý je ve spojení s doplňkem do prohlížeče WebClipper, který umožňuje spravovat výstřižky z webu nebo ukládat webové stránky. Poznámky lze sdílet.

OneNote nabízí možnost práce s poznámkami v nelineární formě. Místo dokumentu, do kterého se něco píše, zde najdeme vždy velkou plochu, na kterou lze umístit text, obrázky, popisky od ruky, tabulky, tagy (ty jsou zde řešené velice zvláště a ne zcela prakticky) nebo výstřižky z webu. Je bezplatný, existuje v desktopové, webové i mobilní verzi. Poznámky lze sdílet a Microsoft připravil dokonce i sadu nástrojů pro spolupráci ve třídě.

Keep je nástroj od Google, který umožňuje snadno pracovat s rychlými a krátkými poznámkami. Nečekejte zde nic náročného nebo kreativního. Celý systém připomíná postity, které se umísťují na pracovní plochu. Lze na ně kreslit, psát, snadno je sdílet, filtrovat podle tagů nebo jim měnit barvu. Poznámky se dají překopírovat do Google Dokumentů nebo si je připnout do horní části obrazovky. Oproti konkurenčním službám je hlavní výhodou rychlost, dobré hledání a moc pěkné filtrování tagy.

Řízení času a úkolů

Jakkoli může vypadat řízení času a úkolů jako něco, co kreativitu spíše brzdí a škodí jí (s odkazem na řadu osobností s bohémským, ničím nesvázaným životem), tak opak je pravdou. V uspěchané době, kdy většina z nás přeskakuje od jednoho k druhému, plní úkoly nárazovitě a bez plánu může snadno dojít buď k naprosté mechanizaci úkolů, kdy do jejich splnění nevkládáme žádnou kreativní myšlenku, nebo k naprosté povrchnosti a přeskakování od jednoho k druhému.

Schopnost plánovat a sledovat plnění úkolů je tak překvapivým předpokladem pro pěstování a rozvoj kreativního myšlení i kreativní práce. Jen pokud se nám podaří jednotlivé činnosti správně rozfázovat a popsat, dát jim řád a prostor, může se v nich skutečně zlepšovat.

Současně bychom rádi upozornili také na to, že nemálo lidí může nabýt milného dojmu, že předmětem plánování je pouze práce. V situaci, kdy se hranice mezi školou, prací a zábavou postupně rozmazávají, je více než vhodné plánovat také to, kdy si odpočnete.

V následujícím výběru nástrojů budeme spojovat dvě skupiny podobně orientovaných aplikací. Na jedné straně čistě úkolové (ToDo) aplikace, na straně druhé nástroje, které slouží pro plánování a řízení času.

AnyDo je jednoduchý nástroj na správu úkolů. Ty je možné rozdělit do několika tematických celků a v rámci nich pak mít jednotlivé položky. Ty lze také dále strukturovat, takže systém nabízí vlastně tři úrovně práce s

úkoly. K jednotlivým tematickým celkům lze zvat různé spolupracovníky. To, co je na systému zajímavé je, že využívá plánování úkolů na dnešek, zítřek, blízko a vzdáleno budoucnost. To, co neuděláte dnes, se automaticky přesouvá na zítřek. Celý systém je příjemně minimalistický, funguje online, ale má také mobilní aplikaci.

RememberTheMilk patří nesporně mezi neznámější úkolníky a pracuje s metodou GTD. Všechny úkoly je tak možné si roztřídit do složek, přiřadit si k nim tagy, poznámky, dát jim časový rozpis a případně pozvat spolupracovníky. Pokud metodu GTD používáte, tak z něj zřejmě budete nadšeni, protože vám hodně usnadní práci a funguje dostatečně návodně. Na druhou stranu na běžné ToDo je velice nepraktický a příliš robustní. Pro plné využívání si pak nevystačíte s bezplatnou verzí, ale budete si muset připlatit.

Wunderlist je ToDo, které lze doporučit také pro začátečníky, ale současně je také hodně funkčně vybavený a disponuje asi největší podporou aplikací pro různé platformy. Ovládání je jednoduché a přehledné. Využívá také možnost spolupráce. Má velice sofistikovaný systém plánování a notifikací, takže každá položka může mít svůj časový rozpis a rozhodně nehrozí, že byste na její plnění mohli zapomenout. K jednotlivým úkolům je možné psát komentáře, užívat tagy a zajímavostí je možnost tisku ToDo listu – což může například každé ráno někomu vyhovovat.

Google Calendar neslouží primárně pro práci s ToDo, ale pro reálné plánování. Řada systémů umí importovat úkoly přímo do něj. Pokud máte rádi time boxing, jak metodu na plánování činností, pak pro vás bude asi ideální. Ke každé události, která v kalendáři zabírá jasně vyhrazený čas lze přidávat další poznámky, kalendáře lze sdílet a dále s nimi pracovat. Zajímavostí může být, že existuje řada doplňků či nástrojů na práci s notifikacemi, že brzy začne nějaký naplánovaný úkol.

Trello vychází z metodologie Kanban a slouží jako virtuální nástěnka jak pro jednotlivce, tak také pro celé týmy nebo společnosti. Většinu lidí bude dostačovat základní bezplatná varianta. Princip je relativně jednoduchý – na jedno místo, tedy nástěnku – jsou připínány "úkoly" či témata, která se řeší, lze pod nimi diskutovat, sdílet je atp. Každý takový objekt je vlastně kartou, kterou je možné různě přesouvat. Tak jak jsou úkoly plněné, se mohou přesouvat mezi sloupci, které většinou označují nějaké fáze práce s ním. Jednotlivé karty pak mohou obsahovat text, odkazy, obrázky a řadu dalších dat, která z Trello udělá osobní výkonný informační či perfektní plánovač.

Myšlenkové mapy

Myšlenkové mapy jsou univerzální kreativní technikou, kterou lze užít k analýze problémů, vizualizaci tématu, přípravě na psaní práce, ale také jako podporu paměti a to přinejmenším ze dvou důvodů. Paměť člověka je asociativní, to znamená, že si pamatujeme jen to, co se nám pojí s nějakou předchozí zkušeností nebo pojmem. V tomto ohledu mohou být myšlenkové mapy zajímavým nástrojem, protože propojuje pojmy, které spolu souvisí. Díky tomu, je zřetelné, co k čemu patří a jakým způsobem jsou konstruovány různé spojitosti a souvislosti.

Druhým důvodem, proč je zajímavé myšlenkové mapy použít jako paměťovou techniku je spojení verbálních prvků s grafickými. Díky různým obrázkům, ale také samotné struktuře si můžeme zaznamenané prvky a pojmy lépe zapamatovat.

Myšlenkové mapy jako paměťová technika mají ještě jednu velkou výhodu - člověk se nememoruje, ale učí se v souvislostech. Díky tomu si v hlavě nenechává jen relativně izolovaná fakta, ale skutečně se učí a téma chápe. V tomto ohledu mohou být vnímané jako zajímavá paměťová technika v kontextu učení nebo práci s informacemi. Na druhou stranu je pro nákupní seznam v obchodě asi málo kdo využije.

Myšlenkové mapy lze ale použít k mnoha jiným účelům, než je práce s pamětí. Velice pěkně se hodí na základní analýzu tématu, kterému se chceme věnovat. Tak jak ho postupně rozkreslit, co vše do něj spadá, co o něm víte, chcete zjistit atp. Výsledkem tedy je základní plán, jak nad danou problematikou uvažovat, který můžete postupně rozvíjet a doplňovat.

Jinou možností je využít myšlenkové mapy jako nástroj pro vyhodnocení či zápis práce s barevnými klobouky nebo třeba jako zápisník poznámek z hodin či z četby. Tím, že se užívá grafická struktura, která nutí tvořit souvislosti, dochází k lepšímu procesu učení, pochopení i se zvyšuje případný kreativní potenciál.

Mindmup byl dlouhou dobu synonymem jednoduchého, ale nepříliš dobrého nástroje na tvorbu myšlenkových map online. Velkou výhodou je to, že pokud chceme rychle vytvořit nějakou mapu, nemusíme se vůbec registrovat. V nedávné době prošel tento nástroj velkým inovačním vývojem, je hezčí a funkčně vybavenější. Mapy lze snadno exportovat do PDF, jako obrázek nebo do formátu mm, který využívá FreeMind.

Coggle je asi nejlepším online nástrojem na tvorbu myšlenkových map. Lze jej propojit s Google účtem, takže mapy se pak ukládají přímo na Google Disk. Mimo běžných funkcí je třeba ocenit možnost spolupráce více uživatelů v reálném čase, pěkně vypadající mapu nebo kvalitní export. Pro pokročilé uživatele může být přitažlivá také podpora Markdownu, takže mapa může obsahovat například todo listy, odkazy, formátovaný text atp.

xMind je nástroj na tvorbu myšlenkových map, ale také různých obchodních schémat, matic, rybích kostí atp. Je určený především pro obchodní účely, čemuž odpovídá také celkový design. Z nadstandardních funkcí zaujme prezentační mód, pokročilé sdílení, integraci s Evernote nebo velice pěkně udělané kliparty a šablony. Zajímavý je také nástroj nástroj na podporu brainstormingu. Aplikaci je třeba nainstalovat, existuje jak v placené tak zdarma dostupné verzi, ve které ale většina lákavých funkcí chybí. K dispozici je také jednoduchá online aplikace, která umožňuje vytvářet jednoduché mapy nebo editovat ty, které uživatel vytvořil a nahrál do cloudu.

FreeMind patří mezi funkčně nejlépe a nejobsáhleji vybavené nástroje na tvorbu myšlenkových map. Je šířený jako open source a jeho formát mm, platí za jistý standard v ukládání myšlenkových map. Velkou nevýhodou je nepěkný vzhled mapy i celé aplikace, neboť je vše řešené hodně technicky, s důrazem na jednoduchost a design z devadesátých let. Aplikace je aktivně vyvíjená a pravidelně přináší různé novinky. Je zdarma dostupná pro všechny běžně rozšířené operační systémy.

iMindMap představuje nástroj z dílny Tonyho Buzana, který patří mezi nejznámější a nejvýraznější propagátory myšlenkových map. Je tvořený podle zásad jeho tvorby, která je v řadě ohledů specifická a odlišná od přístupů, které nabízejí jiní autoři a jiné programy. Vše je barevnější, hravější, organičtější. K dispozici je prezentační mód, spousta šablon, obrázků atp. Aplikace není laciná, ale rozhodně stojí za to vyzkoušet si alespoň zkušební verzi.